

ZAJEDNIČKA DEKLARACIJA

PROŠIRENA VERZIJA

PRVA ZAJEDNIČKA KONFERENCIJA NAUKE MEĐUVLADINA INICIJATIVA ZA ZAPADNI BALKAN

Intergovernmental Initiative Western Balkans

Joint Science Conference

1. Nakon Međuvladine konferencije o Zapadnom Balkanu koja je održana u Berlinu 28. avgusta 2014. godine, nemačka Nacionalna akademija nauka Leopoldina je u dogovoru sa nemačkom Saveznom vladom preuzela inicijativu u prioritetoj oblasti nauke i socijalnih pitanja i tim povodom organizovala Prvu zajedničku konferenciju nauke od 15. do 17. jula 2015. godine u Nemačkoj, u Haleu i Berlinu.
2. Na konferenciji su učestvovali predstavnici nacionalnih akademija nauka, rektorskih konferencija kao i istaknuti naučnici pozvani *ad personam*, od strane Leopoldine i Fondacije Alexander von Humboldt. Konferencija je okupila učesnike i zainteresovane strane iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova*, Makedonije, Srbije i Slovenije kao i Austrije, Italije i Nemačke. Kao posmatrači su učestvovali predstavnici ambasada u Nemačkoj, te predstavnici nemačke Savezne vlade i Evropske komisije.
3. Mi – učesnici konferencije – smo identifikovali ključna pitanja koja zahtevaju neposrednu pažnju i iziskuju reforme. U zemljama Zapadnog Balkana vlada hroničan nedostatak javnih i privatnih sredstava za finansiranje nauke i istraživanja (trenutni izdaci su daleko ispod cilja EU u visini od 3 % BDP-a). Kratkoročni fokus i distributivni pristup finansiranju otežavaju pouzdano planiranje. Mladi naučnici se teško dokazuju u takvom sistemu. Masovno iseljavanje (naročito tzv. odliv mozgova) predstavlja jedan od najvećih rizika za buduću razvoj zemalja Zapadnog Balkana. Postojeći resursi, infrastrukture, projekti i ljudi u sistemima naučnog rada nisu međusobno povezani u dovoljnoj meri. Distribucija znanja ne vrši se na sistematski način, što dovodi do visokog stepena izolacije i usmerenosti prema unutra u okviru nacionalnih sistema nauke. Nauka i njeni rezultati se retko uzimaju u obzir u procesima odlučivanja i formiranja mišljenja. Zbog toga se znanje koje stiču naučnici ne koristi za dobrobit politike i društva.
4. Mi stoga u cilju promena predlažemo sledeća rešenja:
5. Potrebna su adekvatna sredstva za finansiranje obrazovanja, istraživanja i inovacija u regionu Zapadnog Balkana. Snažno se zalažemo za dostizanje cilja od 3% nacionalnog BDP-a za visoko obrazovanje i nauku. Pouzdano planiranje i održive finansije su uslovi za strateški razvoj sistema nauke: i to ne samo u vidu kratkoročnog planiranja, nego i u smislu srednjoročnih i dugoročnih pristupa usmerenim ka unapređenju konkurentnosti, a ne samo distribuciji. Da bi se obezbedila pouzdana procena rezultata i uspešnosti, potrebno je ustanoviti jedinstvene standarde kvaliteta u regionu Zapadnog Balkana po uzoru na standarde Evropske Unije.
6. Mladi naučnici su ključni element u sistemu nauke. Potrebna im je pouzdana perspektiva u matičnoj zemlji, i to odmah nakon sticanja diplome, da bi im bilo privlačno da ostanu i da se uključe u sistem nauke i na taj način doprinesu napretku svoje zemlje i celog regiona. Naučno istraživanje se treba uvažiti zbog svoje suštinske vrednosti za društvo. Prekograničnim projektima i inicijativama za priliv mozgova treba podstaknuti povratak naučnika koji rade u inostranstvu (naučnu dijasporu Zapadnog Balkana), stvarajući istovremeno kulturu dobrodošlice za naučnike koji se odluče vratiti. Potrebno je napraviti repozitorijume sa podacima o naučnoj dijaspori (npr. po uzoru na platformu CORDIS).
7. Izvršni naučnici mogu da služe kao nosioci promena. Od prioritnog značaja je pružanje podrške takvim naučnicima kroz ciljano financiranje njihovog istraživačkog rada. Predlažemo stoga blagovremeno formiranje Istraživačkog saveta za jugoistočnu Evropu (South-Eastern European Research Council - SEERC) (u okviru zajedničkog konzorcijuma Evropskog istraživačkog saveta i institucija za finansiranje istraživačkog rada zemalja Zapadnog Balkana) ili Fondacije za naučna istraživanja za jugoistočnu Evropu (South-Eastern European Research Foundation - SEERF) koje bi naglašavale finansiranje individualnog istraživačkog rada prema zaslugama i sposobnostima. Zbog toga su potrebni transparentni kriterijumi za odabir projekata koji bi se zasnivali isključivo na naučnoj izvrsnosti i postupcima ocenjivanja u skladu sa međunarodnim standardima, po potrebi i uz učešće inostranih evaluatora.
8. Veliki naučni potencijal zemalja Zapadnog Balkana treba skoncentrisati u mreži Regionalnih centara izvrsnosti (maksimalno do pet), što je od posebnog značaja u vremenima budžetskih ograničenja i političke nestabilnosti. Takvi interdisciplinarni centri bi trebali da budu nadnacionalne prirode i da ispunjavaju tri osnovna zadatka: ⁽ⁱ⁾ vrhunsko fundamentalno i primenjeno istraživanje, ⁽ⁱⁱ⁾ doktorske i postdoktorske studije koje su konkurentne na međunarodnom nivou te ⁽ⁱⁱⁱ⁾ transfer rezultata istraživanja. To bi trebalo povećati šanse za pristup evropskim fondovima. Moguće tematske oblasti bi mogle da budu: životna sredina i energetika, kulturno nasleđe, demografske promene, turizam, pravosuđe i bezbednost, zdravlje i kvalitet života, informacione i komunikacione tehnologije te regionalni i lokalni razvoj.

Preambula

Učesnici i zainteresovane strane

Trenutno stanje stvari: Evropska budućnost i izazovi sistema nauke na Zapadnom Balkanu

Održive finansije i jedinstveni standardi kvaliteta

Mladi naučnici i odliv / priliv mozgova

SEERC / SEERF i izvršni pojedinci kao nosioci promena

Naučni potencijal koncentrisan u Regionalnim centrima izvrsnosti

* Ovaj naziv ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

9. U cilju uspostavljanja savremenih kapaciteta i opreme u regionu Zapadnog Balkana treba da se zajedno koriste resursi i infrastruktura (obrazovna i istraživačka infrastruktura kao i ključne ustanove i oprema), oslanjajući se pri tome na realistične finansijske okvire. Istovremeno treba proširiti i ojačati postojeće formate saradnje sa fokusom na Zapadni Balkan (kao što je Regionalna platforma za saradnju u visokom obrazovanju - Regional Platform for Benchmarking and Cooperation in Higher Education).
10. Potrebno je integrisati sisteme nauke unutar regiona Zapadnog Balkana i povezati ih sa EU. Preporučujemo saradnju u okviru tzv. twining (twinning) projekata između zemalja Zapadnog Balkana i EU, zatim organizaciju zajedničkih programa za master i doktorske studije kao i lakši pristup istraživačkim programima koje finansira EU za naučnike iz zemalja Zapadnog Balkana. Trebalo bi takođe razviti programe mobilnosti koji bi povezali naučnike sa Zapadnog Balkana i EU kroz: ⁽ⁱ⁾ olakšavanje međunarodnih putovanja za naučnike i studente iz regiona Zapadnog Balkana (npr. pojednostavljenjem zahteva za izdavanje viza), ⁽ⁱⁱ⁾ uspostavljanje regionalnog programa razmene (sledeći primer Erasmus-a ili integrišući se u postojeći program Erasmus) te ⁽ⁱⁱⁱ⁾ uspostavljanje drugih inicijativa za razmenu omladine na bilateralnom ili multilateralnom nivou (jedan od uspešnih primera je Nemačko-francuska organizacija za razmenu omladine i Nemačko-francuski univerzitet).
11. Treba izgraditi institucionalizovane mehanizme za dijalog između nauke, politike i društva u regionu Zapadnog Balkana. Učesnici su spremni podeliti znanje i tehničku podršku u oblasti izgradnje kapaciteta. Trebalo bi uspostaviti mehanizam naučno-stručnog savetovanja u okviru Međuvladine inicijative za Zapadni Balkan sličan onom koji se koristi na samitima grupe G7.
12. Godišnje Zajedničke konferencije nauke - kao jedan od glavnih oslonaca tzv. "Berlinskog procesa" - treba da služe kao platforma/krovna struktura za saradnju u sistemu nauke, a i šire u društvu. Konferencije bi trebalo da identifikuju izazove u sistemu nauke, da razviju održiva rešenja i da formulišu preporuke i savete. Procena napretka će se vršiti u okviru godišnjih sastanka sa različitim tematskim težištima. Koordinaciju ovih aktivnosti preuzeće novouspostavljeni sekretarijat.
13. Sada je vreme da se oblikuje zajednička evropska budućnost, a Zapadni Balkan je njen neodvojivi deo - očuvanje statusa quo nije održiva opcija. Mi stoga odlučno podržavamo napore u oblasti saradnje, pomirenja i integracije na Zapadnom Balkanu. Posebnu pažnju bi trebalo posvetiti mladim ljudima kao pokretačkoj snazi za pozitivne promene. Na prirodne i društvene nauke treba gledati kao na trajno ulaganje u budućnost. U cilju suočavanja sa identifikovanim izazovima i implementacije održivih rešenja dajemo sledeće preporuke Samitu o Zapadnom Balkanu u Beču, 27. avgusta 2015. godine:
1. Iskažite spremnost na izdvajanje 3 % nacionalnog BDP-a za visoko obrazovanje, nauku i istraživanje i uspostavite jedinstvene standarde kvaliteta u oblasti evaluacije;
 2. Izrazite snažnu podršku institucionalnim promenama koje ⁽ⁱ⁾ modernizuju sistem nauke u skladu sa standardima EU i podstiču integraciju u Evropski istraživački prostor, te ⁽ⁱⁱ⁾ koje stvaraju povoljne mogućnosti za mlade naučnike i apsolvante i na taj način smanjuju odliv mozgova i potiču priliv mozgova;
 3. Formirajte Istraživački savet za jugoistočnu Evropu ili Fondaciju za naučna istraživanja koja bi finansirala izvanredne naučnike kao nosioce promena, koristeći konkurentne mehanizme odabira zasnovane isključivo na kvalitetu istraživačkog rada i naučnoj izvrsnosti;
 4. Uspostavite međusobno povezane Centre izvrsnosti kao platforme za saradnju u regionu Zapadnog Balkana: ⁽ⁱ⁾ objedinjavanjem resursa i kompetencija, ⁽ⁱⁱ⁾ zajedničkim ulaganjem u savremene ključne kapacitete, opremu i istraživačku infrastrukturu, ⁽ⁱⁱⁱ⁾ podsticanjem mobilnosti naučnika i studenata, ^(iv) uspostavljanjem konkurentskih doktorskih i postdoktorskih studija i ^(v) formiranjem zajednica za inovacije;
 5. Uspostavite institucionalizovani dijalog između nauke, politike i društva: ⁽ⁱ⁾ izradom mehanizama za savetovanje i strateško planiranje i ⁽ⁱⁱ⁾ uspostavljanjem procedura za pružanje nepristrasnih, naučno zasnovanih saveta politici i društvu.

Udruživanje napora i korišćenje postojećih mreža

Saradnja, povezanost, mobilnost

Nauka-politika-društvo: institucionalizovani dijalog

Budućnost Zajedničke konferencije nauke kao oslonac "Berlinskog procesa"

Preporuke i saveti za Samit o Zapadnom Balkanu u Beču, 27. avgusta 2015.